

Svet kmetij, podzemnih jam, poti

Dobrovlje

Ker sem bolj orientiran na visokogorje, sem sredogorje namenoma puščal za jesen svojega življenja. Priznam, bilo je nekaj izjem, tako sem se "zmotil" tudi pred 30 leti in obiskal Čreto. V spominu mi je ostala samo cerkev Matere Božje, od koder je lep pogled proti Kamniško-Savinjskim Alpam.

Kar nekaj let je minilo, kar sem zadnjič govoril s sodelavcem iz Sipa, s Tonetom Markom iz Šempe-tra. Tokrat sva se srečala blizu njegovega doma. Omenil mi je, da v Nedeljskem rad prebira moje zgodbe oziroma izlete po Sloveniji. Ker so Dobrovlje njegov rojstni kraj, na katerega je še vedno zelo navezan, mi je nato nanizal kup naravnih in kulturnih znamenitosti tega območja. Tonetov namig je bil zame "usoden", kajti pri branju vodnikov in druge literature sem spoznal, da so Dobrovlje lahko tudi zelo zanimive. Pri meni največ štejeta fotografija in zgodba z nekoliko adrenalina.

Matjaž Lesjak me je najprej spoznal s Tolstim vrhom, ki je najvišji na Dobrovljah. Po njegovem obisku me

je zamikal malo obiskani Zahojnikov vrh, 990 m, na Čreti, na katerega ne vodi nobena markirana pot. Toneta Primožiča iz Celja sem povabil na Dobrovlje, da skupaj poiščeva to pot. Pripeljala sva se do Peterniškov domačije, kjer pazimo, kje parkiramo. Podala sva se na prekrasno vlako, ki naju je pripeljala zelo visoko pod Zahojnikov vrh. Najina želja je bila, da vrh doseževa po grebenu, zato sva vlako zapustila. Nakazana stezica, ki je sledila grebenu, me je zelo očarala. Tik pod vrhom sva najprej naletela na manjši "bivak", pokrit s črno folijo, malce višje pa še na zelo priljubljeno plezališče na Čreti. Sam vrh je sicer poraščen in ne nudi kakšnih posebnih razgledov.

Moj naslednji planinski cilj je bila Grmada, 898 m,

*Panoramski pogled
na Tabor, v ozadju
Dobrovlje
Foto: Franci Horvat*

nad gradom Žovnek. Tudi tokrat je bil moj sopotnik Matjaž Lesjak. Pot je izjemno lepo speljana, ob njej pa je nekaj kulturnih znamenitosti: ruševine Turnško-ve domačije in Lovski dom pod Grmado, Destovška kapela, Križnikova domačija s prelepo *kašto* in znamenjem ter cerkev sv. Janeza in Pavla, od koder je lep razgled proti Spodnji Savinjski dolini. Med lepšimi potmi, kar sem jih prehodil po Dobrovljah, sodi Vojkova pot, ki pelje iz Jelš čez Stopnik na Čreto. Nekoč romarsko pot so leta 2017 poimenovali Vojkova pot, ki je posvečena Vojku Ocvirku, hmeljarju iz Prekope. Spada med najkrajše in izjemno zanimive poti, vsaj zame.

Osnovne geološke značilnosti Dobrovelj

Dobroveljska planota, ki ni povsem tipično planota-stega reliefa, sestoji iz triasnega apnenca in dolomita ter vulkanskih kamnin. V geološko-tektonskem pogledu so Dobrovlje na neki način nadaljevanje Menine planine. Obe skupaj predstavljata skrajni jugovzhodni pomol Kamniško-Savinjskih Alp. Planoti loči prelaz Lipa, ki se nahaja na 721 metrih nadmorske višine. Dobroveljska planota je raztegnjena v smeri od severovzhoda proti jugozahodu. Obkrožena je s številnimi dolinami; na vzhodu se nahaja Celjska kotlina, na severu Zadrečka dolina in Mozirska kotlina, na jugu pa Vranska kotlina. Najvišja vrhova Dobrovelj sta Tolsti, 1077,198 m, in Šentjoški vrh,

1077,075 m, sledijo jim Belica, 1066 m, Lajšč, 1055 m, in Kokarca, 1006 m. Na vzhodni strani Dobrovelj stojijo Brezovec, 857 m, Konjšek, 790 m, in Grmada, 898 m; na južni strani se nahaja Resnovec, 528 m, na severovzhodu Podgorski hrib, 727 m, ter številni drugi. Poleg teh naj omenimo skalne formacije, ki jim domačini pravijo peči. Zagotovo najbolj znane so Ropasove peči, 951 m, Podpečanove peči, kjer se nahaja plezališče, Zakrajske peči in Orlova peč. Pri slednjem gre za osamelca, ki je izredno markanten in viden že od daleč.

Večina planote je poraščena z gozdom, v katerem prevladujejo združbe bukve in črnega gabra ter bukve in gorskega planinščka. V drevesni plasti so prisotni še bela jelka, mali jesen, makovec, beli javor, črni gaber in navadna smreka. Na prepadnih stenah, ki se pojavljajo ponekod na Dobrovljah, uspevajo še nekatere vrste grmovnic. V zeliščni plasti omenimo borovnico, črni teloh, navadno ciklamo, orlovo praproto, spomladansko reso in jelenov jezik. V zahodnem delu planote sta varovalna gozda Tolsti vrh in Šentjoški vrh, ki ju sestavljajo bukev ter mešani bukov in jelov gozd s smrekami. Naj opozorimo še na občasno prisotnost medvedov na Dobrovljah!

Padavine na Dobrovljah so dokaj pogoste, saj prevladuje predgorsko podnebje v nižjih predelih, vršni del pa ima gorsko podnebje. Povprečna letna količina padavin znaša med 1300 in 1400 mm, na zahodu med 1400 in 1500 mm. Vsa voda, ki pade na planoto, zaradi kraškega sveta običajno hitro ponikne. Vsled tega so bile Dobrovlje nekoč znane po tem (in žal še danes), da so imele težavo z vodno oskrbo, zato so pogosto uporabljali kapnico. Pomembni vodotoki na Dobrovljah so Merinščica, Globočka (v spodnjem delu imenovana Podgrajščica), Cerknica, Kisovski potok, Trnavca, Trebnik, Trbolca, Jelovnik, Radigaj- Vsi ti potoki imajo večinoma kraški in hudourniški značaj, za katerega so značilne ozke in globoke grape. Najgloblja sta Črni in Mostni graben, ki se nahajata na severni strani planote.

U podzemnih jamah

V zadnjem času si, poleg planinskih poti na Dobrovljah, rad ogledam tudi kakšno jamo. Tone Marko mi je omenil tudi jamo Veternico. Najprej sem si na spletu pogledal fotografije in opise. Hitro sem ugotovil, da se vanjo ni priporočljivo podajati sam, če nimaš ustreznega znanja in opreme, zato sem poklical Leo Pavrič, ki je vključena v Center jamskih doživetij. Dan D je bil snežen, saj je ponoči zapadlo nekaj snega, ki ga je bilo treba odstraniti z dostavne ceste, da sem se lahko odpeljal dogodivščinam naproti. Kljub temu da sem obiskal že nekaj jam po Sloveniji in po svetu, si nisem znal predstavljati, kaj me čaka. Do sedaj je bila Kamniška jama nad dolino Kamniške Bele najbolj blatna, najlepša pa Križna jama. Pri dvorcu v Podgradu sva se dogovorila z Leo, ki me je oskrbela z vso potrebno jamarско opremo: poleg kombinezona, čelade, rezervne čelne svetilke, škornjev sem dobil še

Znano plezališče
Čreta

Foto: Franci Horvat

ščitnike za kolena. Pridružila sta se jamarska vodnica Alenka Jelen, ki je pregledala in z nasveti pomagala pri tem članku (Alenka, hvala!), in vodnik ter jamarski reševalec Maks Petrič.

Ko smo se opremili, smo se napotili proti jami, ki ni bila daleč. Na tem mestu morda še ta podatek, namreč ko sva se z Leo dogovarjala za obisk jame, sem najprej vprašal: "Ali se bomo kaj plazili?" Odgovor je bil seveda pritrdilen. Že po nekaj korakih v podzemlju sem spoznal, da je imela še kako prav. Res je, treba se je bilo spraviti na vse štiri in se občasno v kakšnih tesnih prehodih plaziti kot kača, drugje pa se povzpeli po blatni zemlji na višji nivo. Če sem hotel slediti naši skupini, mi ni kaj dosti pomagalo, če sem zabrundal refren pesmi *Ne grem na kolena*. Ko smo prišli do jezera, ki je pravi biser jame Veternice, je sledil dolg postanek. Jezero je dolgo 35 metrov, široko do 2,4 metra in globoko do 4 metre. Jamarski vodniki so v jezero namestili tri luči, najmočnejša je presvetlila praktično vse jezero, druga – stranska – je dala dodaten vir svetlobe z leve, s tretjo se je Alenka podala na drugo stran jezera in jo tam namestila. V začetku je bilo obilo težav z rosenjem objektiva in s čakanjem, da se je jezerska gladina umirila. Nizal sem številne posnetke, Alenki na drugi strani jezera sem zabičal, naj zadrži dih. Če na fotoaparatu nastaviš daljši čas, se vsak premik na fotografiji pozna, posnetek je neoster, zamegljen. Še vedno nisem bil povsem zadovoljen s fotografijami. Lea je morala v vodo skoraj do kolen, da mi je pozirala, toda tudi s tem se nisem zadovoljil,

morali smo prestaviti glavno podvodno luč.

Povratek proti izhodu je bil spet zelo zanimiv. Alenka mi je nekajkrat svetovala, kako lažje premagati kakšen ozek prehod, za kar sem ji bil zelo hvaležen. Na planem smo bili po dobrih treh urah, za nekoliko daljši čas v jami je bilo krivo fotografiranje. Jame so sicer čudovite, še posebno, če so kapniško bogate, toda še vedno sem večji pristaš sonca. Pri izviru Podgrajšci-ce sem napravil še nekaj posnetkov, nakar je sledil jamarski krst. Kljub temu da sem bil v kakšni jami že prej, krščen pa še nisem bil. Bil sem sicer krščen alpinistično, balonarsko in še na kakšen način, jamarsko

*Jezero v jami
Veternica
Foto: Franci Horvat*

*Dvorana Jamski raj v
Krapljetovi jami
Foto: Franci Horvat*

pa še ne. Tudi to je bilo pravo doživetje. Maks mi je zastavil tri vprašanja, na katera seveda nisem znal odgovoriti, nato je sledil zanimivejši del krsta – trije udarci na zadnjo plat, kar je izzvalo obilo smeha.

Poleg omenjenega obiska Veternice sem obiskal še nekaj jam na Dobrovljah, kapniško pa je najbolj bogata Krapljetova jama. Vseh registriranih jam na Dobrovljah je 69 (podatek 1. 1. 2020). Če pogledamo razporeditev po občinah, je slika sledeča: Vransko 15, Braslovče 21, Mozirje 4, Nazarje 29. Med najbolj zanimive jame spadajo: Veternica (608 dolžine, –38 m globine, najdaljša vodoravna jama na Dobrovljah, ponorna s podzemnim jezerom in z labirintom rogov), Škadavnica (284 m, –25 m, podorna jama), Matevžakova jama (39 m, –11 m), Pekel pri Nazarjih, (34 m, –8 m, bruhalnik, ob velikih količinah vode ta dobesedno grmi), Hlastejeva jama (68 m, –20 m, podorna jama), Maroltova jama (42 m, –12 m, izvorna vodoravna

Propadajoča Hiša miru – Koširjeva domačija ob Vajkovi poti
Foto: Franci Horvat

jama), Vračka zijalka (81 m, –20 m, vodoravna fosilna jama, arheološko zanimiva), Neskončno brezno (117 m, –117 m, največja vertikala na Dobrovljah), Krapljetova jama (68 m, –17 m, vodoravna jama), Jerekov brlog (90 m, –15 m, vodoravna jama, *skozenjc*), Štabirnica (66 m, –13 m, podorna jama), Brezno presenečenj – Zelena jama (950 m, –472 m, najgloblje brezno na Dobrovljah, po zadnjih meritvah ima celo več kot 550 m globine).

Še opozorilo: v jame se ne podajajte sami, ker lahko pride do nesreče. Obrnite se na jamarje šaleškega kluba Podlasica, ki te jame najbolj poznajo.

Poleg omenjenih jam ne manjka tudi vrtač in drugih kraških pojavov. Za območje med Čreto in cerkvijo sv. Urbana na Dobrovljah je značilen kontaktni kras. Taka vrsta krasa nastane ob stiku površinske rečne mreže in krasa, predvsem zaradi velikega dotoka vode. Kontaktni kras lepšajo ponori s ponornimi jamami, slepe doline (pod cerkvijo sv. Katarine in pod Planinskim domom na Čreti). Potoki v slepih dolinah običajno skrivno poniknejo, pri vходу v ponorno jamo jih naplavine pogosto zatrpajo. Mogoče

še ta zanimivost – ledinsko ime Čreta pove, da gre za mokrotan ali močvirnat svet. Poleg slepih dolin poznamo suhe doline, za katere je značilno, da so brez tekočih voda; takšen primer najdemo nad kmetijo Strojanshek v Podvrhu.

Naseljenost Dobrovelj

Poselitev je razmeroma skromna. Med večja naselja spadajo Tešova, Jeronim, Čreta, Čreta pri Kokarjah, Podvrh in Dobrovlje. Sledijo osamljene gorske kmetije, kot so Zakrajšek, Javoršek, Ptica in Planinc (te spadajo med najvišje ležeče kmetije); Dežnikar, Strojanshek, Matevžak, Križnik, Destovnik, Brezovec, Planinšek, Kraplje, Jug, Ručgar in še številne druge. Nekaj je takšnih, ki so zapuščene in žalostno propadajo kot npr. Podpečan in Košir. Največ domačij je na prisojnih legah, osojne so večinoma gozdnate. Še nekaj zanimivosti: *ferjača* je hiša iz kamna, postavljali so jih na osamljenih krajih in so bile namenjene za sušenje lanu in sadja, vendar danes žal prazne in nevzdrževane. *Ulca* (značilna živalska pot) je bila speljana od zadnjega doma v naselju do bližnjega korita, kjer so napajali živino. V začetku leta 1980 je imelo 92 odstotkov domačij na Dobrovljah urejeno lastno povezavo z bližnjo kmetijo ali dolinskim središčem. Vase in gozdne ceste so začeli graditi po drugi svetovni vojni. V zadnjem času je vse več gozdnih cest – vlak, ki omogočajo spravilo lesa, kar je za mnoge glavni vir prihodka iz kmetijske dejavnosti. Na Dobrovljah je tudi nekaj asfaltiranih cest, med drugim z Vranskega na Čreto (pripelje skoraj do planinskega doma), iz Letuša oziroma Nazarij do Doma na Dobrovljah (do Destovške kapele). Asfaltirana je tudi cestna povezava Vransko–Zadrecška dolina, poteka pa čez prelaz Lipa. Vse omenjene cestne povezave omogočajo, da se vse več ljudi s planote vozi na delo v dolino. Ker ni delovne sile, se vse več obdelovalnih površin zarašča. Nekoč samooskrbne kmetije so prešle na tržno gospodarjenje. Najprej so se nekatere njive spremenile v travnike in pašnike, kajti kmetje so se začeli ukvarjati z živinorejo in mlekarstvom. Opustili so predelavo pšenice, ovsu, ajde, prosu in rži ter hmelja. Danes pa se kmetje vse več ukvarjajo z govedorejo, ker mlekarstvo ni več tako donosno.

Omenjenih je bilo že nekaj sakralnih objektov, ki krajšijo Dobrovlje, kot so sv. Jošt – zavetnik romarjev, mornarjev, ladjarjev; sv. Gervazij in Protazij – mučenca; sv. Katarina – pri njej se ljudje priporočajo za zdravo pamet; Mati Božja; sv. Janez in Pavel – zavetnika zoper hudo uro; sv. Urban – zavetnik vinogradnikov, sodarjev; sv. Hieronim – zavetnik šolarjev, knjižničarjev, številni so križi in kapele. Vsi ti objekti so povezani s takšnimi in drugačnimi zgodbami, ki še vedno pritegnejo obiskovalce.

Pozabiti ne smemo na gradove, ki imajo na tem območju prav tako pomembno vlogo. Med najbolj znane spada Žovneški grad, ki je tesno povezan s Celjskimi grofi oziroma knezi. Izjemno zanimiv je tudi grad Hekenberk ali Stopniški grad, eden najstarejših

Med največje kulturne spomenike občine Braslovče spada grad Žovnek. Je eden izmed najstarejših gradov na Slovenskem, saj je stal že pred letom 1139, a na drugi lokaciji. Žovneške omenjajo v prvi polovici 12. stoletja, grad pa izrecno leta 1278. V njihovi posesti so bili še utrdbi Ojstrica pri Taboru in Šenek nad Polzelo ter gradič Libenstein nad Preboldom. Žovneški so bili leta 1341 povzdignjeni v grofe Celjske in leta 1436 v državne kneze. Kljub temu da je bil od leta 1333 sedež družine na Starem gradu nad Celjem, so Celjski obdržali grad Žovnek. Ko so knezi Celjski leta 1456 izumrli, je grad Žovnek na podlagi dedne pogodbe iz leta 1443 prešel v last Habsburžanom; z njim so upravljali skrbniki. Znameniti nadvojvoda Karel je gospoščino prodal Adamu Schrottu. V 17. in 18. stoletju so se zamenjali številni lastniki. Leta 1635 so med vseslovenskim kmečkim uporom, ki se je začel ravno na bližnjem gradu Ojstrica, grad oplenili uporni kmetje. Jože Čokl pl. Rehethal ga je po letu 1816 pustil propadu, ker si je v dolini postavil двореc. Grad se je spremenil v kamnolom in šele baron Edmund Cnobloch ga je na prelomu iz 19. v 20. stoletje poizkušal rešiti pred popolnim propadom. Danes grad postopno obnavljajo pod okriljem Kulturno-zgodovinskega društva Žovnek Braslovče in s pomočjo Občine Braslovče.

Grad Žovnek Foto: Franci Horvat

Žovneško jezero Foto: Franci Horvat

gradov v Savinjski dolini. Prva omemba gradu je iz leta 1247. Od nekdanjega mogočnega gradu, ki je v svoji dolgoletni zgodovini večkrat zamenjal lastnika, ni ostalo veliko. Poleg ostankov obzidja je viden še južni obrambni stolp, h kateremu je prizidana domačija. Naslednje grajsko poslopje je v Praprečah, graščina Podgrad (Burgstall), nekateri ga imenujejo двореc Puštal. Prva omemba datira v leto 1341 z imenom *Hoffe ze Purch pey Vrensche*, s slovenskim imenom Podgrad pa je omenjeno leta 1376. Tudi ta je zamenjal številne lastnike in bil deležen mnogih sprememb. Današnji lastnik počasi izboljšuje videz kulturnega objekta. Dvorec Vransko (tudi Avžlak) je bil sprva mitnica na meji Savinjske marke (kasneje med Štajersko in Kranjsko). Res je, da stavba ne spada neposredno pod Dobrovlje, a do nje ni daleč. Za tiste čase je bil pretok ljudi in blaga kar znaten, saj je skozi to mitnico vodilo večino prometa z Dunaja, z Ogrske ter seveda s Srednje in Spodnje Štajerske proti Italiji oziroma primorskim krajem. Že za časa Celjskih grofov in knezov je mitnica prinašala precej prihodka oziroma bogastva. Kasneje so z njo upravljali deželni uradniki habsburške monarhije. V letih od 1809 do 1813 se je v njem nahajala carinska postaja med Ilirskimi provincami in avstro-ogrskim cesarstvom.

Zgodovinski pregled

Ker so omenjeni objekti prežeti z bogato zgodovino, si pogledjmo še nekaj zgodovinskih dejstev o

Pogled z Dobrovelj na Žovneški grad in na istoimensko jezero Foto: Franci Horvat

Cerkev sv. Marije
na Čreti
Foto: Franci Horvat

Dobrovljah. Dobrovlje so prvič omenjene leta 1286. O tem pričajo zapisi o davkih kmetov iz Savinjske doline. Politično je bilo Dobrovlje v fevdalni dobi podložno gosposčini Žovnek, (pra)župnija Braslovče pa gornjegrajskemu samostanu. Severovzhodni del s cerkvijo sv. Urbana je pripadal Nazarjam oziroma Mozirju ob jožefinski upravni reorganizaciji. Dobrovlje so gospodarski vrhunec dosegle v času pred izgradnjo savinjske železnice (1891). Po tem letu se je počasi spremenila struktura dejavnosti na kmetijah, moški so začeli odhajati v dolino (v premogovnike), zato se je obseg dela na kmetijah zmanjšal. Za potrebe industrije na Polzeli in Šoštanju se je sekal les bukve in smreke, toda na splošno se je trgovanje z lesom zmanjšalo, kar je povzročilo gospodarsko nazadovanje. Poslopja so večinoma ohranila nekdanjo podobo, značilno za konec 19. stoletja. Običajno se je spremenila streha, slamo je zamenjala opeka, črno kuhinjo je zamenjala kuhinja s štedilnikom. Domnevajo, da so kašte (slovensko kašče) v Sloveniji ravno na Dobrovljah najbolj pogoste. Kašte so sestavljene iz spodnjega zidanega dela, ki je služil za shrambo različnih

Cerkev sv. Katarine Aleksandrijske na Čreti se prvič omenja leta 1545, domnevno je bila zgrajena že v prvi polovici 15. stoletja. Leta 1944 jo je požgala nemška policija. Sakralni objekt je v osnovi gotski in ni bil deležen večjih prezidav.

Med pomembne romarske cerkve sodi Karmelska Mati Božja, ki je postala znana leta 1453. Opat Gašper Pinter iz Gornjega Grada je k njej vodil romarje tri ure po globokem snegu in hudem mrazu. Ko so dospeli do nje, je imel opat mašo. Prav med povzdigovanjem pa se je zgodil čudež. Od juga je zapihal topel veter in sneg se je pričel taliti, s tem je bilo zime konec. Omenjeni dogodek je upodobljen na oljni sliki v kokarski cerkvi.

stvari, tudi pijače, in zgornjega lesenega dela, kjer so sušili meso, slanino in žita. Najstarejša na Dobrovljah je iz leta 1756.

Posebno mesto v zgodovini Dobrovelj zavzema druga svetovna vojna. V prvih dveh letih vstaje slovenskega ljudstva so bile Dobrovlje zaradi svoje lege izredno pomembno strateško območje partizanskega gibanja na Štajerskem. Planota je znana predvsem po prvi bitki 1. štajerskega bataljona, do katere je prišlo 26. oktobra 1941. Zmaga partizanov je veljala za eno prvih zmag slovenskega naroda proti okupatorju. Krvni davek na Dobrovljah je bil velik, številne domačine so odpeljali v taborišča, nekatere v Stari pisker v Celje, druge v Maribor, kjer so jih postrelili. Nekateri poznavalci Dobrovelj menijo, da skoraj ni domačije na planoti, da v drugi svetovni vojni ni bil vsaj eden iz družine ubit.

Dobrovlje privabljajo tudi športne plezalce, gorske kolesarje, zmajarje oziroma jadralne padalce, turne smučarje, da lovcev niti ne omenjam. Takšen ali drugačen obisk Dobrovelj vas bo zagotovo spravil v dobro voljo! ●

Informacije

Dostop: Avtocesto Ljubljana–Maribor lahko zapustimo na izvozu Vransko ali Šentrupert, odvisno od tega, katero pot si bomo izbrali.

Vodniki: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004.

Peter Ficko: *Kamniške in Savinjske Alpe*. PZS, 1973.

Božo Jordan: *Vodnik po Savinjski planinski poti*.

Planinsko društvo Zabukovica, 2002.

Marjan Krušič: *Slovenija*, turistični vodnik. Mladinska knjiga, 2006.

Literatura: Katja Brezovnik et. al. (up): *Vransko skozi čas*, zbornik prispevkov. Občina Vransko, Vransko, 2019.

Alenka Jelen et. al (up.): *Spodnja Savinjska dolina:*

V toku idej in doživetij po dolini zelenega zlata. Društvo mladih geografov Slovenije, Ljubljana, 2015.

Franc Kralj: *Sakralni spomeniki na območju Braslovč*. Kulturno-zgodovinsko društvo Žovnek, Braslovče, 2012.

Kataster jam Jamarske zveze Slovenije. Jamarska zveza Slovenije, Ljubljana, 2020.

Šaleški jamarski klub Podlasica Topolšica: *Opisi in stanje jam na Dobrovljah*. Vransko, 2020.

Zemljevidi: *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1: 50 000. *Posavsko hribovje, zahodni del; Menina, Ostrež, Kum*, PZS, 1: 50 000.

Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1: 50 000.

Spodnja Savinjska dolina, Geodetski zavod Slovenije, 1: 30 000.

Grmada na Dobrovljah, 898 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Hribov z imenom Grmada je v Sloveniji kar nekaj. Samo če naštejemo nekaj najbolj poznanih: Polhograjska Grma-

da, Grmada nad Celjem, Grmada na Mali gori, Grmada na Slavniku ... Mo-goče je vsaj za nekatere malo manj

poznana Grmada na Dobrovljah, kljub temu da nanjo vodi markirana pot od Žovneškega jezera. Kot zanimivost velja omeniti, da imamo v Celju Planinsko društvo Grmada, ki ima na vrhu hriba Grmada (Dobrovlje) svoj znak, pritrjen na drevo. Na poti na Grmado bomo videli nekaj zanimivih domačij, kot so Brezovnikova, Destovnikova, Križnikova. Pozabiti ne smemo na ruševine Turnškove domačije, ki so jo Nemci požgali leta 1942.

Križnikova domačija ob poti na Grmado Foto: Franci Horvat

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 593 m

Izhodišče: Žovneško jezero, 305 m.

Avtocesto zapustimo pri izvozu Šentrupert in se usmerimo proti Logarski dolini. V Parižljah nas bo smerokaz za Braslovče usmeril na levo. Tu bo odcep za Gomilsko prav tako na levo, cesti sledimo vse do odcepa desno za Žovneški grad (oznaka) in mimo dvorca Novi Žovnek (Ruhenthal) do Žovneškega jezera.

WGS84: N 46,277411°, E 15,01023°

Čreta, 870 m, iz Kokarij čez Tajno

Kamniško-Savinjske Alpe

Kokarje, 361 m, je gručasta vas ob potoku Dreto v Zadrečki dolini, kjer vanjo prehaja pobočje Dobroveljske planote. Med naravne znamenitosti v bližini spada Kokarska zijalka, dolga 16 m in globoka 10 m, v bližini katere izvira potok Zijalka. Kot zanimivost velja omeniti, da se bližnja domačija imenuje Pri Zijalki. Nič manj ni zanimiva soteska Kokrske Suhe, ki v dolžino meri okoli 500 m. Kokarje so bile nekoč znane po lončarski obrti; glino so pridobivali na bližnjem nizkem gričevju med Dreto in Savinja. Obrt, ki je dosegla svoj višek v 18. stole-

tju, je bila znana predvsem po črni posodi. Vsako leto obujajo spomin na opuščeno lončarsko obrt s pohodom po 12 km dolgi poti, imenovani Kokarski klobuk. Ta pot je opremljena z opisnimi tablami, ki pohodnike seznanjajo z zgodovino lončarstva v Zadrečki dolini.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 502 m

Izhodišče: Kokarje, 368 m. Avtocesto Ljubljana-Maribor zapustimo na izvozu

Šentrupert. Zapeljemo se mimo Braslovč, Mozirja in skozi Nazarje in Dobleline proti Šmartnu ob Dreti. V manjšem kraju Govek zavijemo za Kokarje. V vasi zavijemo desno za Laze, kjer parkiramo pri športnem igrišču.

WGS84: N 46,302125°, E 14,940334°

Koči: Planinski dom 1. štajerskega bataljona na Čreti, 870 m, telefon 040 555 343, odprt ob koncih tedna in praznikih ter po dogovoru; Dom planincev na Farbanči, 702 m, telefon 031 393 483, odprt ob vikendih in praznikih.

Časi: Izhodišče-Čreta 1.40 h

Sestop 1.45 h

Skupaj 3.25 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodniki: Vladimir Habjan (ur.) in ostali: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004; Božo Jordan: Vodnik po Savinjski planinski poti, 3. popravljena izdaja. PD Zabukovica, 2002; Marjan Krusič: Slovenija, turistični vodnik. Mladinska knjiga, 2006.

Zemljevida: Posavsko hribovje, za-hodni del; Menina, Ostrež, Kum, PZS,

Na poti na Čreto čez Tajno gremo mimo domačije Kraplje, od koder imamo enega najlepših pogledov na Kamniško-Savinjske Alpe. Foto: Franci Horvat

Grmada na Dobrovljah, 898 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Časi: Izhodišče–Grmada 2 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.30 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnika: Vladimir Habjan (ur.) in ostali: *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 2004; Božo Jordan: *Vodnik po Savinjski planinski poti*, PD Zabukovica, 2002.

Zemljevida: *Posavsko hribovje, zahodni del; Menina, Ostrež, Kum*, PZS, 1: 50 000; *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1: 50 000.

Vzpon: Od domačije Tinč, ki leži pred

križiščem za ribogojnico Mlinar, gremo po cesti in kmalu desno čez travnik do gozda, kjer pot postane dokaj strma, toda ne za dolgo. Pod gradom pridemo do razpotja, od koder je lep razgled na Spodnjo Savinjsko dolino. Od gradu pridemo po gozdni cesti do prvega razpotja, tam nadaljujemo po zgornji desni cesti, toda le kratek čas, oznake nas bodo nato zapeljale levo na kolovoz. Pot pelje nad hudourniško grapo, ki jo malce višje prečimo in se dvignemo do makadamske ceste,

kateri sledimo v desno. Malo pred Lovskim domom pod Grmado stojijo ruševine Turnškove domačije. Ime nosi zaradi nekdanjega razglednega stolpa (turna), ki je bil v bližini in je bil last Žovneških. Na križišču zavijemo ostro levo za Čreto, najprej po gozdni cesti, nato zavijemo levo na širšo pot, ki čez čas preči cesto. Kmalu pridemo iz gozda na travnik do domačije Brezovnik, nad katero je lepa kapela. Označena pot od nje najprej zavije v gozd in se malo višje ponovno priključi cesti, ki pelje do križišča ob Destovnikovi domačiji. Sprva sledimo oznakam za Planinski dom 1. štajerskega bataljona na Čreti, ki nas najprej pripeljejo do domačije Križnik, nekoliko kasneje pa do novega razpotja. Naša pot vodi desno proti cerkvi sv. Janeza in Pavla, 862 m, mimo domačije Planinšek. Pri cerkvi, od koder je lep razgled na Spodnjo Savinjsko dolino, zavijemo desno za vrh Grmade, ki ga dosežemo po gozdni vlaki. Vrh žal ni razgleden.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Franci Horvat

Čreta, 870 m, iz Kokarij čez Tajno

Kamniško-Savinjske Alpe

1: 50 000; *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1: 50 000.

Vzpon: Od parkirišča gremo do razpotja, kjer zavijemo levo v hrib za Čreto čez Tajno. Cesta se kmalu spremeni v kolovoz, ki se rahlo dviguje skozi gozd vse do novega razpotja. Z leve se nam pridruži pot iz vasi Kokarje. Tu se usmerimo na desni kolovoz, ki kmalu preide v stezo. Malce višje prečimo kolovoz oziroma se mu priključimo nekoliko višje. Nato sledimo širši stezi, ki nas vodi mimo podrht

dreves, malo višje pa desno od markantnega skalnatega grebena. Markirana pot se nato dviguje razmeroma zložno, treba je prečiti tudi gozdno cesto, višje pa gremo mimo vodnega zajetja. Po robu strmih travnikov pridemo do domačije Kraplje, 780 m, nad katero se nahaja prekrasna Krapljetova jama (vhod mogoč s spremstvom jamarjev!). Na levi strani pobočja gleda iz gozda Orlova peč, ki je pred mnogimi leti (domnevno) nudila gnezdenje orlom, v zadnjem času

pa sokolu selcu. Nato gremo po cesti mimo križa, malce višje nas smerokaz usmeri desno v gozd na kolovoz, tako da višje pridemo spet na cesto. Sledimo markacijam do novega razpotja. Izberemo pot, ki nas vodi k Planinskemu domu na Čreti.

Sestop: Od Planinskega doma na Čreti gremo do razpotja, ki leži med cerkvama Matere Božje in sv. Katarine. Mimo slednje pridemo do novega razpotja na drugi strani vzpetine. Sledimo oznakam za Dom planincev na Farbanci. Najprej gremo po cesti, nato zavijemo na kolovoz, ki se mestoma spremeni v stezo z nekaj dokaj strmimi odstavki. Pri Domu planincev na Farbanci, 702 m, zavijemo desno na cesto. Že kaj kmalu nas smerokaz usmeri levo na gozdno vlako, ki se strmo spušča v dolino mimo Andrejevega čička in Lahkega studenca. Čez most pridemo na asfaltno cesto, kjer zavijemo desno mimo domačije in nato levo v gozd. Sledimo markacijam vse do izhodišča v Lazah.

Franci Horvat

Čreta, 870 m, po Uojkovi poti iz Jevš

Kamniško-
Savinjske Alpe

Nekdanjo romarsko pot iz Jevš na Čreto so preimenovali v Uojkovo. Uojko Ocvirk, tudi Lipov Uojko iz Prekope, je bil njen pogosti obiskovalec. Zaradi njegove velike zaljubljenosti v Dobrovlje in romarske poti na Čreto so jo po njegovi mnogo prezgodnji smrti leta 2017 poimenovali po njem. Ker je Uojko želel, da bo romarska pot označena, je sam izdelal in na-

restil na pot številne rdeče smerokaze že leta 2016, leta 2018 so jim dodali še 14 ploščic, na katerih je narisana hmeljska kobula z listom, saj se je tudi Uojko vrsto let ukvarjal s hmeljarstvom. To je najkrajša in obenem najlepša pot na Čreto. Malo pred Planinskim domom na Čreti bomo šli mimo Marijinega kamna, za katerega legenda pravi, da se je nanj usedla utruje-

na Marija, ko je nosila cerkev na Čreto (sv. Mati Božja). Še danes vidimo odtis zadnje plati in prstov obeh rok na kamnu.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 473 m

Izhodišče: Zaselek Jevše, 397 m. Avtocesto Ljubljana-Maribor zapustimo na izvozu Vransko in se peljemo proti Celju do prvega križišča, kjer zavijemo za Stopnik. Najprej se peljemo pod avtocesto, prečimo križišče ter nato zavijemo desno. Mimo cerkve sv. Mohorja in Fortunata in desno skozi gozd pripeljemo do zaselka Jevše. Parkiramo pri manjšem križišču na levi strani. WGS84: N 46,26262°, E 14,988217°

Koča: Planinski dom 1. štajerskega bataljona na Čreti, 870 m, telefon 040 555 343, odprt ob koncih tedna in praznikih ter po dogovoru.

Časi: Izhodišče-Čreta 1.30 h

Sestop 1.15 h

Skupaj 2.45 h

Sezona: Vsi letni časi

Vodnik: Vladimir Habjan (ur.) in ostali:

Uojkova pot je označena z ličnimi oznakami, na katerih je narisana storžek hmelja z listom. Foto: Franci Horvat

Šentjoški vrh na Dobrovljah, 1077 m

Kamniško-
Savinjske Alpe

V bližini cerkvice sv. Jošta bomo našli skrinjico z vpisno knjigo. Foto: Franci Horvat

Šentjoški vrh se je boril za primat najvišjega vrha Dobrovelj; tekmoval je namreč s Tolstim vrhom, s katerim sta imela dolgo časa enako višino (1077 m). Zadnje meritve so pokazale, da je Tolsti vrh višji za 12,3 cm. Tolsti vrh, 1077,198 m, ima zaradi markiranih poti precej več obiska, toda oba, žal, nimata dobrega razgleda, ker sta porasla z gozdom. Na Šentjoški vrh je nekoč vodila markirana pot, toda danes označb praktično ni, a se ni bati, da bi se izgubili. Pomembno je, da sledimo dokaj široki vlaki skoraj vse do vrha. Mogoče glede razgleda še to: precej boljši je pri cerkvi sv. Jošta in cerkvi sv. Gervazija in Protazija.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot do cerkvice sv. Jošta, nato brezpotje vse do vrha – držimo se gozdne vlake. Bodite previdni, kajti omenjeno območje je prepredeno z globokimi brezni.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 356,075 m

Izhodišče: Prelaz Lipa, 721 m. Štajersko avtocesto (Ljubljana-Maribor) zapustimo na izvozu Vransko in se peljemo

Čreta, 870 m, po Vojkovi poti iz Jevš

Kamniško-Savinjske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | november 2020

Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.
Zemljevida: Posavsko hribovje, zahodni del; Menina, Ostrež, Kum, PZS, 1:50 000; Šaleška dolina z okolico, PZS, 1:50 000.

Vzpon: Z izhodišča po dobrih 100 m pred prvo hišo zavijemo desno. Na stebri zagledamo oznako za Čreto, ki je kar lepo zaraščena z bršljanom, tako da jo lahko hitro spregledamo. Vojkova pot nato zavije v gozd in se mimo sto-pniškega rezervoarja za vodo vzpe-nja po grebenu Tudruš. Kaj hitro smo

pri Dežnikarjevem križu. Nadaljujemo po prijetni vlak, na katero nas usmeri oznaka za Čreto, poleg tega nas spremljajo oznake Vojkove poti s hmeljarskim simbolom. Brez večje izgube višine gremo okoli hriba. Sledi križišče vlak, hmeljev storžek z listom nas usmeri na pravo, dokaj široko vlako. Še nekaj korakov in že smo pri domačiji Košir, na kateri je napis Hiša miru. Pot nadaljujemo do Koširjevega križa. Malce nad njim so ostanki hiše s planinskimi smerokazi. Sledimo oznaki za Čreto.

Ko vlaka zavija ostro desno, Vojkova pot zavije levo in vijuga po pobočju navzgor vse do studenca oziroma do Podpečanove domačije. Tu se nam priključi pot iz Vranskega, potem nekaj metrov vodita skupaj po gozdni cesti, nato nas markacije usmerijo desno proti Planinskemu domu 1. štajerskega bataljona na Čreti. V gozdu gremo mimo zanimivega Marijinega kamna in po kratkem sprehodu v nekaj minutah pridemo do planinske kočice.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Opomba: Lahko obiščemo še romarsko cerkev sv. Matere Božje, 944 m, na razglednem grebenu nad kočico, domnevno zgrajeno leta 1471. Našo pot lahko nadaljujemo do bližnjega Zahojnikovega vrha, 990 m, na katerega ni markirane poti, temveč lažje brezpotje. Orientacija ni težavna, kajti ves čas imamo vrh pred sabo, ki pa žal ni razgleden. Sestop poteka po nakazani stezici, ki pelje po zahodnem grebenu in se nato priključi Vojkovi poti oziroma poti na Vransko.

Franci Horvat

Šentjoški vrh na Dobrovljah, 1077 m

Kamniško-Savinjske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | november 2020

skozi središče kraja. Nato zavijemo za naselje Vologa in prelaz Lipa. Parkiramo na manjšem parkirišču na Lipi. Lahko se pripeljemo tudi iz Zadrecke doline.

WGS84: N 46,261308°, E 14,893896°

Časi: Izhodišče–cerkev sv. Jošta 30 min
Cerkev sv. Jošta–Šentjoški vrh 30 min
Sestop 30 min
Skupaj 1.30 h

Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004; Božo Jordan: *Vodnik po Savinjski planinski poti*. PD Zabukovica, 2002.

Zemljevida: Posavsko hribovje, zahodni del; Menina, Ostrež, Kum, PZS, 1:50 000; Šaleška dolina z okolico, PZS, 1:50 000.

Vzpon: Z izhodišča stopimo na gozdno vlako, ki se najprej strmo vzpne, malce višje strmina nekoliko popusti. Nato postopoma pobočje prečimo z leve proti desni, a smo ves čas v

gozdu. Po slabe pol ure zmerne hoje se približamo gozdni cesti nad označeno potjo. Nekaj časa potekata vzporedno, nato se markirana pot priključi gozdni cesti, ki nas skupaj pripeljeta iz gozda na velik travnik. V neposredni bližini Mežnarjeve domačije oziroma cerkve sv. Jošta, 935 m, se nahaja skrinjica z vpisno knjigo.

V bližini poiščemo oznako za cerkev sv. Gervazija in Protazija, 970 m, kjer smo v petih minutah. Od cerkve gremo severovzhodno in na koncu travnika najdemo neoznačeno gozdno vlako, po kateri se vzpne. Tej osrednji vlakci se sicer priključi še nekaj vlak, ki pa so manj izrazite. Po dvajsetih minutah zmerne hoje pridemo na uravnavo in se na levo v gozdu usmerimo k neizrazitemu vrhu. Na poti do vrha nas bo pozdravila stara markacija na kamnu (to je tudi edina označba na poti od sv. Jošta). Na vrhu je poleg granitnega mejnega stebrička zabiti v zemljo lesen kol.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Franci Horvat